

A Kerepesi temető 48/56. sziget 3. parcellájában található báró Szurmay Sándor vezérezredes és családjának síremléke. Nagy kőkatona őrzi a volt honvédelmi miniszter és hozzátartozói örök álmát.¹ Aki megáll itt rövid időre, a bal oldali oszlopon Szentkeresztessy Henrik nevét olvashatja.² A soproni születésű ezredes első világháborús hadipilóta, vezérkari tiszt, több hadidíszítményes, kardos kitüntetés tulajdonosa. A háború után egyik szervezője, vezetője a magyar hadirepülésnek. Döntő érdemei vannak a repülő alakulatok fennmaradásában, azok további fejlesztésében. Légügyi meghatalmazottként tagja volt a katonai Ellenőrző Bizottság mellett működő magyar kormánydelegációnak. Kiváló repülő, nagy munkabírású, haditapasztalatokkal rendelkező vezető, a rejtett légügyi vezetés³ vezérkari főnöke. Háborús tevékenységének elismeréseként parancsnokai felszólítására kérhette a Katonai Mária Terézia-rendbe történő felvételét. Kérelmét a Rend Káptalanja azonban nem támogatta. Neve, érdemei, tevékenysége sajnos az idő múlásával feledésbe merült (1. kép).

Család, iskolai évek

Szentkeresztessy (akkor még Reisner) Henrik 1886. július 6-án született Sopronban, evangélikus családban. Nevét 1922-ben, vitézzé avatása előtt magyarosította. Anyja Hajós Mária (1861–1933) Doborján községből érkezett a városba, cselédlányként állt munkába. Apja Reisner Heinrich (1863–1934) városi rendőr, aki hosszabb próbaidő után kapott véglegesítést, majd tizedesi rendfokozatot. A városi rendőrkapitány munkája elismeréseként 1900. január 3-án 40 pengő jutalomban részesítette. Szolgálati ideje során 1902. márciusban elfogta azt a személyt, aki megtalálta, majd eltulajdonította herceg Lippe-Schönburg Frigyes császári és királyi huszárcapitány felesége, Lujza dán királyi hercegnő elvesztett aranyórájának fedelét. A herceg pénzjutalomban részesítette, a városi kapitány előléptette. Áthelyezték a detektív testületbe, ahol hasznos munkatársnak bizonyult és 1913. augusztus 21-én őrmesterré lépett elő⁴. A rendőrkapitány 1917-ben kinevezte helyettesnek a detektívcsoporthoz.

A családban három fiúgyermek született. Szűkös anyagi lehetőségeik ellenére mindhárman tanultak, kihasználva az ösztöndíjakat, a város, és az iskola által nyújtott támogatásokat. Az idősebbik fiú, Reisner József (Sopron, 1882. április 7.) az evangélikus líceumi érettségije után Szegeden tanult tovább, tanárnak készült. Önkéntes évét⁵

¹ A sír védett, a Nemzeti Sírkert része.

² Szentkeresztessy Szurmay leányának első férje volt.

³ A békeszerződés értelmében katonai repülés nem folytatható, hadirepülő alakulatok nem voltak hadrendben. A katonai repülők a polgári repülés fedése alatt működtek, a parancsnokság a Kereskedelemügyi Minisztérium egy főosztálya volt.

⁴ A soproni Rendőrkapitányság parancsa. 1915. augusztus 15.

⁵ Egyévi önkéntes (1883-tól) középiskolai, vagy főreléti érettségivel, illetve ehhez hasonló iskolával rendelkezők részére egyéves katonai szolgálatot biztosító intézmény.

a császári és királyi 46. „Báró Fejérváry” gyalogezrednél töltötte le. Tartalékos tiszti vizsga után felvételét kérte a hadsereg hivatásos tiszti állományába. Sikeres vizsga után hadnagyi rendfokozatba nevezték ki a szegedi ezredhez.⁶ A kőszegi császári és királyi katonai alreál iskolán tanított 1909-től. A háború kezdetén századosi rendfokozatban tért vissza a császári és királyi 46. gyalogezredhez. Már 1915 elején orosz fogságba esett. Első levelet szüleinek a vlagyivosztoki fogolytáborból írta. Fogságból való visszatérése után Szegeden telepedett le.

Öccse, Reisner Frigyes (Sopron, 1897. november 23.) az evangélikus líceumban négy osztályt végzett el. A háború kezdetén, 17 évesen önként jelentkezett a frontra. A császári és királyi 38. „Alfonz spanyol király” gyalogezrednél tartalékos tiszti tanfolyamot végzett. Zászlósként 1915-ben került ütközetbe, március hónapban sebesülteként esett orosz fogságba. A fogolytábor kórházában meghalt. A harctéren tanúsított tevékenysége elismeréséül posztumusz Arany Vitézségi Éremmel tüntették ki. Tette bekerült a császári és királyi 38. gyalogezred történetébe.⁷ Neve szerepel a soproni evangélikus templom I. Világháborús elesettjeinek névsorában.

Gizella nevű húga 1894. április 28-án született. Keresztszülei Gebhardt József ügyvéd (később polgármester) és felesége voltak.

Reisner Henrik a népiskola négy osztálya után az evangélikus líceum tanulója lett, az első négy osztályt jó eredménnyel végezte el. Az ötödik osztálytól kezdve fél tan-

⁶ A tartalékos tiszti vizsga után több hónapos csapatszolgálat, átképző tanfolyam, sikeres kiegészítő vizsga letételét követően volt elérhető a kinevezés.

⁷ Vitéz Dorombay József: A volt császári és királyi 38. gyalogezred története. Bp. 1936.

díjat fizettek, majd ösztöndíjat is kapott. Folyamatosan jó és jeles eredményeket ért el, kiérdemelte a támogatást, a kedvezményeket. Az ötödik évtől volt tagja a gyorsíró önképző körnek. Hatodikosként, 1902 decemberében a 120 szótagos versenyben III. helyezést ért el Pápán, a 180 szótagos versenyen dicséző oklevelet érdemelt ki. A következő évben, 1903. május 3-án újra III. helyezést ért el a 180 szótagos versenyen. Ez év végén Sopronban a 220 szótagos versenyen könyvet, oklevelet kapott.

1905. április 25-én ugyancsak Sopronban, versenyeredménye alapján elismerő oklevélben részesült.⁸ A nyolcadik osztályt tandíjmentesen, ösztöndíjjal végezte, végbizonyítványa a legjobbak között volt. (Magyar nyelv jeles, latin nyelv jeles, görög nyelv jeles, német nyelv jeles, történelem jó, fizika jó, matematika jó, vallás tan jeles, földrajz jó, filozófia jeles, természettudományok jó, rajz jó.) Érettségi vizsgáit eredményesen tette le. Összértékelésben jó szinten végzett. Az érettségi után jelentkezett a bécsújhelyi Katonai Mária Terézia Akadémiára. A felvételi vizsgán elért eredményei alapján felvételt nyert, díjmentes helyre. Ehhez hozzájárult német nyelvtudása, jó sporteredményei. Tudott úszni, síelni, kerékpározni, amatőr szinten vívni.

Katonaiskolák, tanfolyamok

Reisner Henrik 1905. október 1-jén vonult be Wiener-Neustadtba (Bécsújhely), a császári és királyi Katonai Akadémiára. Az iskola parancsnoka Arthur Giesl Freiherr von Gieslingen tábornok (1857–1935), később lovassági tábornok, a Szent István-rend kiskereszt tulajdonosa volt. Az iskola tanári kara a hadsereg kiválóan képzett tisztjeiből állt, de foglalkoztak a növendékekkel polgári tanárok is, neves bécsi iskolákból.

Az iskolán katonai ismereteket, nyelveket tanítottak a sok testnevelési és sporttevékenység mellett. A gyalogos tisztképzésen résztvevőknek is tudni kellett lovagolni, rendszeresen vívtak, úsztak, megfelelő időt kaptak lövészetre is. Tanultak francia, olasz, orosz, valamint egy olyan szabadon választható nyelvet, melyet a soknyelvű Monarchiában beszéltek, és az alakulatnál hasznos lehetett. Reisner a román nyelvet választotta, de későbbi okmányaiiban nincs jelölve tudásának szintje, illetve arról sincs adat, hogy bármikor használta volna. Az iskolán az oktatás német nyelven folyt. A francia, olasz nyelv ismerete okmányai szerint tökéletes szintű volt, valamint jó szinten beszélt és írt angolul. Nyelvtudásának kialakításában bizonyára nagy szerepe volt az evangélikus líceumban szerzett tudásának, és a bécsi iskola magas szintű nyelvoktatásának.⁹

A katonai tantárgyakból az iskolán folyamatosan igen jó eredményei voltak. A növendékek tanultak szolgálati szabályzat-ismereteket, gyalogsági harckiképzést, hadsereg-szervezést, katonai közigazgatást, katonai büntetőjogot, tereprajzot, hadtörténelmet, egészségtant, taktikát. Volt némi lovakkal kapcsolatos ismeretanyag is. Az iskolán rövid kurzusokban olyan közismereti tárgyakat is oktattak, mint a hittan, erkölcstan, logika, általános jogismeret, matematika, fizika. Viszonylag sok időt elvett a lovaglás, a vívás, a torna, a lövészet. Rendszeresek voltak a tereprajzok, az esti

⁸ Evangélikus líceum évkönyvei 1901–1905.

⁹ Oscar Regele: Ein Beitrag zur Schulgeschichte Österreichs 1875–1952. Wien 1952.

órák a másnapi felkészülést szolgálták. A leendő tiszteknek heti rendszerességgel tartottak illemtan és táncórákat is.

Az Akadémiát igen jó eredménnyel végezte el, 1908. augusztus 18-án hadnagyi rendfokozatban nyert kibocsátást.¹⁰ A szatmári helyőrségben állomásozó, magyar sorozású, zömében magyar nemzetiségű katonákból felállított császári és királyi 5. „Klobuczar” gyalogezredhez helyezték századbeosztott tisztnak. A császári és királyi 5. gyalogezredet 1680-ban alapították.¹¹ Részt vettek a török, porosz, franciák elleni háborúkban. Harcoltak Kehl ostrománál (1796), és az austerlitz-i ütközetben (1805). Az állomány létszáma jelentősen lecsökkent, ezért az ezredet – hadrendi számának fenntartásával – 1809-ben helyőrségi zászlóaljnak alakították át. Az 1850-es években végrehajtott hadsereg-át szervezés során a 14. (1. székely) határőrezredet szerezte át és az üres 5. hadrendi számot adományozták részükre. Ez időtől a határőrezred története azonos a gyalogezredével. Az új ezredet a magyar királyi korona területéről sorozták. Az első ezredtulajdonosi címet herceg Eduard Liechtenstein altábornagy (1809–1864) kapta meg. A solferinói ütközetben (1859) az ezredparancsnok Carl Ritter von Appiano ezredes, Custozánál (1866) Mederer von Mederer und Wuthwher ezredes volt. Az ezred rózsavörös (rosenrot) parolint és sárga gombokat viselt. A hadkiegészítést a kassai hadtest biztosította. 1904-től a háború végéig báró Klobuczar Vilmos lovassági tábornok (1843–1924) volt a névadó tulajdonos.

Az új tisztek érkezésekor az ezredtörzs Eperjesen állomásozott. Az ezred parancsnoka Halfer Viktor ezredes, különleges törzstiszt lovag bleybachi Bolbericz Oszkár alezredes, hadfogadó állomásparancsnok Albrecht Henrik őrnagy, ezredsegédtiszt Steiner Károly százados volt. Az I. zászlóalj Eperjesen, a II. zászlóalj Iglón, a III. és a taralék zászlóalj Szatmáron, a IV. zászlóalj Kisszeben helyőrségekben települt le.¹²

Az 1908. október 1-jén bevonult Reisner Henrik hadnagyot azonnal Kassára vezényelték, a hadtestparancsnoksághoz, ahol vonacsapat¹³ tanfolyamot végzett. A tanfolyam ideje alatt kapta meg 1908. december 2-án Ferenc József császár és király uralkodásának 60. évfordulójára alapított kitüntetést, a Jubileumi Keresztet.¹⁴ A hat hónapos vezénylés után visszatért az ezredhez. Itt a trénnél teljesített szolgálatot, megismerte az ezred ellátásával kapcsolatos szolgálati teendőket. Elvégezte a gyalogos tisztek részére köteles lovagló tanfolyamot. Szeretett lovagolni, valamennyire már tudott is, így az iskolán tökéletesítette tudását. Versenyen is indult, annak ellenére, hogy ez a tevékenység a lovas alakulatoknál szolgálatot teljesített tisztek kiváltsága volt.

A következő vezénylés Pozsonyba szólította 1910 őszén, amikor utásztanfolyamra küldték a császári és királyi utász zászlóaljhoz (parancsnok: Joseph Nechleba őrnagy). A szervezett képzésen rövid árkász, aknász, hidász ismereteket is kapott. Aránylag

¹⁰ Verordnungsblatt für das Kaiserlich und Königliche Heer Personalangelegenheiten 1905. 08. 16. (Továbbiakban PVBL).

¹¹ Filek von Wittinghausen und Henrik von Szatmar: Geschichte de K. und K. Infanterie Regiments N 5. 1851–1890. Wien 1908.

¹² Dislokation und Einteilung des K. und K. Heeres Wien 1908.

¹³ Vonacsapat (Trén): Az adott alakulat szállítótevékenységével és ellátásával foglalkozó, elsősorban lövontatású járművekből álló kiszolgáló részleg.

¹⁴ Minden aktív és nyugállományú tiszt megkapta az aranyozott bronzból készült kereszt formájú kitüntetést. Első oldalon az uralkodó mellképe, a hátoldalon 1848/1908. évszám látható.

képzett műszaki tisztként indult vissza Eperjesre, ahol az ezred utásztiszti beosztása várta.¹⁵

A császári és királyi közös Hadügyminisztérium 1911 tavaszán pályázatot hirdetett meg az újonnan felállítandó repülő alakulatok feltöltésére, pilóta és légi megfigyelő képzésre, a közös hadsereg fiatal tiszti állományának körében. A felhívásra több mint hétszáz pályázat érkezett be, közülük huszonhét fő került felvételre, ebből 9 volt magyar. Reisner Henrik pályázott a tanfolyamra, ezredének parancsnoka támogatta. A felvételi vizsgája jól sikerült, bekerült a kiválasztottak közé és így egyike lett az első magyar hadi pilótának. A pilótaképzés 1911 októberében kezdődött Wiener-Neustadtban, majd Görzben folytatódott. A vizsgák 1912 áprilisában zajlottak. Ettől kezdve repülőként teljesített szolgálatot. A görzi kiképzés során a császári és királyi vadász alakulatnál részt vett hegymászó kiképzésen is. Minősítésében a különleges ismeretei között az alpinizmus is megjelent. Az 1912. őszi császárgyakorlaton mint repülő és megfigyelő tiszt vett részt, az új repülőalakulat állományában. A sikeres gyakorlat után tovább folytatódott a tanfolyam. A továbbiakban gépkocsi- és motorvezetésből is vizsgázott, jogosítványt szerzett.

A császár és király 1913. május 1-jén léptette elő főhadnagyi rendfokozatba, az évben megkapta a Mozgósítási Emlékkeresztet,¹⁶ és elvégezte a Hadtest tiszti iskolát is kiváló eredménnyel. Az eredmény feljogosította a Kriegsschule-ra (Hadiiskola) való jelentkezésre.¹⁷ A felvételi vizsgákon kiválóan végzett, felvételt nyert, és várhatta az iskolára történő behívást 1914 őszére. A háború miatt az iskolára azonban nem vonulhattak be, nem indult új vezérkari tisztképzés.

A hadipilóta

Az I. Világháború megkezdésekor a császári és királyi hadsereg összesen 15 repülőszázaddal rendelkezett. A repülőgéppel ellátott századok közül hét került az orosz frontra, ebből kettő: a császári és királyi 8. repülőszázad (parancsnok: Eugen Czapary alezredes), a császári és királyi 10. repülőszázad (parancsnok: Eric Kadler százados) a császári és királyi 4. Hadsereghez került beosztásra. A századok német gyártmányú „Aviatik” és osztrák gyártmányú „Hansa Brandenburg” B/1 és C/1. típusú gépekkel rendelkeztek. A császári és királyi 8. század Przemysl-ben, a császári és királyi 10. repülőszázad Bécsben mozgósított. Innen vasúti és közúti szállítással Cieszanow (ma Lengyelország) repülőterre települt át, ahová előzőleg a 8. repülőszázad is kitelepült. Reisner Henrik főhadnagyt a 8. századhoz osztották be.¹⁸

A császári és királyi 4. Hadsereg-parancsnokság a kijelölt hadosztályok felvonulása során szorgalmazta a repülőalakulatok rendszeres tevékenységét, a mélységi felderítést a támadó tervek pontosításához, az új intézkedések kialakításához. A beosztott

¹⁵ Militär-schematismus des Österreichischen Kaiserthumes für 1911. Wien 1910. dec. 15. Császári és királyi 5. „Klobuczar” ezred törzsbeosztásai.

¹⁶ Mozgósítási Kereszt (1912–1913. Emlékkereszt): az 1912–13. évben mozgósított állomány részére alapított kitüntetés, akik minimum négy héttig teljesítettek katonai szolgálatot.

¹⁷ Hadtörténelmi Levéltár Tiszti minősítési lap (továbbiakban AKVI) 25062.

¹⁸ Kéri Kálmán: Megemlékezés vitéz Szentkeresztessy Henrik ezrederől. HL. Personalia VII/87., jelzet 169. (Továbbiakban Kéri Kálmán).

lovass csapatok nem tudtak az orosz csapatok mélységi területeiről megfelelő, pontos információt begyűjteni. A béke-gyakorlatokon kialakított portyákat az ellenséges vonalak mögött nem lehetett megvalósítani, így a hírigény kielégítése a repülőkre maradt. Az osztrák építésű repülőgépek több alkalommal történő bevetésre alkalmatlannak voltak, szerkezeti problémáik miatt. A gépek lezuhantak, a pilóták, megfigyelő tisztek súlyosan megsebesültek, vagy meghaltak. Az 1914. augusztus 25-i leszállás során Reisner Henrik repülőgépe is lezuhant. Vibráció miatt elszakadtak a motorhoz vezető huzalok. A zuhanást kisebb sérülésekkel túlélte, de századának nem maradt bevethető repülőgépe.

A Hadsereg-parancsnokság sürgette a repülést, mivel adatokat kellett szerezni az orosz csapatok felvonulásáról, a hadsereg szárnyai előtti helyzetről. Reisner főhadnagy légi figyelői feladatot kapott és a másik század repülőgépével szállt fel. Az első felszállás során a hadsereg bal szárnyán szerzett adatokat, a két hadsereg közti helyzetről, majd az újabb repülőúttal a jobb szárnyon is felderítette a kialakult helyzetet. A felhők miatt csak alacsony repülést végezhetek, de mind az orosz csapatok helyzetéről, mind a saját lovasságról, a gyalogos alakulatok mozgásáról tudtak adatokat szerezni. A következő napokon felszállásai során felderítette a hátsószárból érkező orosz csapatok helyzetét, megállapítást nyert, hogy a hadsereg szárnyait ellenséges alakulatok nem fenyegetik. Visszaérkezése után távbeszélőn jelentette megállapításait, majd újabb felszállás után tovább pontosította a megfigyelt adatokat. A felszállásokért, a pontos adatok megszerzéséért a hadsereg parancsnoka dicséretben részesítette, és kitüntetésre terjesztette fel. Tevékenységéért a megérdemelt 3. osztályú Katonai Érdemkeresztet hadi szalagon 1914. szeptemberben adták át neki, melyhez 1917-ben a kardokat is feltehetette.

Az osztrák győzelmet hozó 1914 augusztusi komarowi ütközet után a repülőszázadokat átszervezték, Reisner Henrik főhadnagyot 1914. november 20-án a császári és királyi 13. repülőszázadba osztották be (parancsnok: Jan Kaszanovics százados, majd Kurt Wilhelm von Helmfeld százados). A század Petrikovban települt, innen 1915. január 13-án áthelyezték őket Munkácsra.¹⁹ Itt kapták meg a német DFW 31. típusú repülőgépeket és a századhoz német tiszteket is vezényeltek kiképzőként. A repülőszázadnál kapta meg 1915. márciusban a Bronz Katonai Érdemrendet, a Katonai Érdemkereszt szalagján. Rövid ideig ideiglenes századparancsnok a 7. repülőszázadnál, ezt követően 1915. május 1-jén helyezték át és nevezték ki századparancsnoknak a császári és királyi 5. repülőszázadhoz. A parancsnoki beosztást azonban már nem vette át, mivel újabb parancs vétele után vezérkari tiszti beosztást kapott a császári és királyi 11. Hadosztály-parancsnoksághoz és egyúttal az orosz frontra irányították.

A vezérkari tisztt

A háború első éveinek végén a fronton harcoló hadosztályok, dandárok törzseiben vezérkari tisztt hiány keletkezett. Főleg az alacsonyabb rendfokozattal rendelkezők –

---

¹⁹ Csonkaréty Károly: A cs. és kir. légierő. A császári és királyi 13. repülőszázad története. (Flikk-13) Debrecen, Hajja et fiai. é. n.

főhadnagyk, századosok – hiányoztak. A kiképzett, Hadiakadémiát végzetek közül sokan csapattisztként, zászlóalj-, század-, osztágyparancsnokként az ütközetek során elestek, megsebesültek, fogságba estek. Pótlásukról több irányban gondoskodtak, így az 1914 őszén sikeres vizsgán túlesett, de az Akadémiára már be nem hívtakat beosztották a vezérkar tagjai közé.

Reisner Henrik főhadnagy 1915. augusztus 1-jén kapott utasítást, hogy a császári és királyi 5. repülőszázad-parancsnoki tisztségének átadása után a császári és királyi 11. Hadosztály-parancsnokságon jelentkezzen, ahol vezérkari beosztásba helyezték. A császári és királyi 11. Hadosztály parancsnoka – Bellmond Edler von Adlerhorst Karl tábornok²⁰ (1915. november 1-jétől altábornagy) – Sopronban is ismert volt. A Hadosztály Galíciában a császári és királyi XVII. Hadtesthez beosztva, a háború kezdetétől a fronton volt. Reisner Henrik a hadosztály vezérkaránál 1915. szeptember 1-jén előlépett századosi rendfokozatba. Az olasz fronton szolgálatot teljesítő hadosztályok vezérkari feltöltésére az orosz hadszíntérről irányítottak át tiszteket. Beosztásából ezért 1915. október 26-án felmentették, és október 30-ával kinevezték a császári és királyi 45. „Landwehr” Hadosztály vezérkarába, a hadművelési törzsbe. A Hadosztály parancsnoka Smejkal Gusztáv altábornagy²¹ (később, 1918. február 1-től tábornagy). A császári és királyi 45. Hadosztálynál közel egy évig, 1915. október 30-ától 1916. szeptember 15-ig szolgált. Katonai ismeretei itt bontakoztak ki, magabiztos vezérkari tisztté vált. A parancsnok javaslatára kitüntették az Ezüst Katonai Érdeméremmel, a Katonai Érdemkereszt szalagján, majd a kardokat is feltehetette a szalagra 1917 után. Miután a 45. Hadosztálytól újabb áthelyezési parancsot adott át a parancsnok részére, írásbeli dicséretben részesítette, taglalva érdemeit a hadműveletek szervezésében és végrehajtásában.

Reisner Henrik százados 1916. október 20-án került át a császári és királyi 50. Hadosztályhoz, melynek parancsnoka ekkor Karl von Gerabek tábornok²² (1917. nov. 1-től altábornagy) volt. Az érkező tiszteket a császári és királyi 15. hegyidandár hadművelési tiszti beosztásába helyezték. A császári és királyi hegyidandárt a háború kezdetén szervezték, a császári és királyi 18. gyalogezred I. zászlóaljából, a magyar sorozású császári és királyi 37. gyalogezred IV. zászlóaljából, a császári és királyi 61. gyalogezred I. zászlóaljából és a császári és királyi 1. bosnyák gyalogezred I. és II. zászlóaljaiból. Parancsnoka Wieden Heinrich Edler von Alpenbach tábornok,²³ később altábornagy volt. Őt követte parancsnoki tisztségben Wilhelm Koschak ezredes,²⁴ később tábornok.

Reisner Henrik százados a dandárral részt vett az isonzói csatában, majd 1917. szeptemberben a dandár ellentámadásra kapott utasítást. A császári és királyi hegyidandár 1916 közepétől súlyos ütközetekben védte Tolmeintől északkeletre

²⁰ Bellmond Edler von Adlerhorst Karl gyalogsági tábornok (1863–1925) 1914. 10. 26. – 1915. 11. 16. között a császári és királyi 11. Hadosztály parancsnoka. Sopronban volt az esküvője 1903. május 11-én. Nyugdíjba helyezték 1917. december 1.

²¹ Smejkal Gusztáv tábornagy (1863–1921) a cs. és kir. 45. „Landwehr” Hadosztály parancsnoka.

²² Karl von Gerabek altábornagy (1867–1942) a cs. és kir. 50. gyaloghadosztály parancsnoka az olasz fronton.

²³ Wieden Heinrich Edler von Alpenbach altábornagy (1866–1933) 1916. szeptember és 1918. november között az „Edelweiß” hadosztály parancsnoka.

²⁴ Wilhelm Koschak tábornok (1862–n. a.) a cs. és kir. 15. hegyidandár, majd annak átszervezése a cs. és kir. 100. gyalogdandár parancsnoka.

fekvő Mrzli Vrh. 1360 méter magas sziklával, erdővel borított, szakadékos, részben áttekinthetetlen területet. Ezen állásból kellett lekötni a szembenálló olasz erőket, hogy a Matajur magaslatra támadó német alakulatokat oldalról támadás, vagy elhárító tűzcsapás ne érje. A dandártörzs támadást tervezett. A kidolgozásában Reisner Henrik százados, mint hadművelleti vezérkari tiszt tevékenyen részt vett.²⁵ A dandár 1917. október 24-én reggel kezdte a támadást. Több napja már esett az eső, felázott a talaj, köd ereszkedett a tájra, a sziklákon kívül a közlekedést a csúszós földréteg is akadályozta. A figyelőpontokról a köd miatt nem volt rálátás az elől harcolókra. A saját tűzértségi előkészítés után a támadás megindult, melyre az olasz tűzértség hamarosan válaszolt, és a figyelőponttal a távbeszélő összeköttetés is megszakadt. A dandártörzs figyelőpontjáról Reisner százados, a híradótisztjével és egy távbeszélő járőrrel önként előreindult az első vonalra. A közel két kilométeres, kb. 1000 méter szintkülönbségű utat tettek meg. Először az eredeti védőállásból jelentett, ahol csupán néhány gyalogost találtak, majd a támadó zászlóalj után mentek. Találkozott pár sebesült katonával, akiktől megtudta, hogy a magaslatról leereszkedő zászlóalj olasz fogságba került, de a támadó németek kiszabadították őket. A hátravonuló sebesültek érdemi tájékoztatást nem tudtak adni. Reisner százados a hozzá beosztott híradó katonákkal az olasz zárótűzőn áthaladva utolérte a saját, kimerült alakulatokat. Az egyik zászlóalj két századával, személyes vezetésével elfoglalták az Isonzó egyik kis hídját, melynek megtartására utasítást adott. A támadás sávjában Tolmein és Karfreit között pontosította a dandár csapatainak helyzetét, megszervezte az olasz ellentámadás kivédését is. Az általa tájékoztatott dandárparancsnok megkapta a szükséges adatokat, így a következő napi támadás is sikerrel járt. A dandár több ezer hadifoglyot kísért hátra és lövegeket zsákmányolt. A német 12. Hadosztály is támadhatott, oldalról nem veszélyeztették az olasz erők. A kétnapos sikerhez kellett Reisner százados önfeláldozó, bátor, öntevékeny magatartása, mellyel megteremtette a lehetőségét a sikeres hadművelethez. Előljáró parancsnokai és a német hadosztály parancsnoka is elismerte tetteit. Megkapta a 3. osztályú Vaskorona Rendet (PBVL 67/1918.) és a német 2. osztályú Vaskezesztet. Kérhette felvételét a Katonai Mária Terézia-rendbe²⁶ is. A folyamodványt 1918. március 1-jén adta be. A császári és királyi 15. dandár parancsnoka, törzsfőnöke, a császári és királyi 50. Hadosztály parancsnoka, valamint a császári és királyi XV. hadtest parancsnoka is javasolta és aláírta. Jóváhagyta a hadseregparancsnok, és a német 12. Hadosztály parancsnoka is elismerően nyilatkozott, aláírta a kérelmet. A folyamodványt a Katonai Mária Terézia-rend Káptalanja befogadta, feldolgozták, de nem ítélték meg Reisner Henrik százados részére sem a Rendet, sem a Tiszti Arany Vitézségi Érmet. A kapott kitüntetéseit elegendőnek találták hadi tettének elismeréséül.

A háború utolsó évében, 1918-ban a császári és királyi 15. hegyidandárnál, majd az átszervezés után a császári és királyi 100. dandár vezérkaránál maradt, mint első hadművelleti tiszt. Az olasz front összeomlása után a dandár alakulatával vonult vissza. A dandár felszámolása után november 1-jétől Villachban, a császári és királyi repülő alakulatok parancsnokságának beosztottja volt. A felszámolás itt is utolérte,

²⁵ Kéri Kálmán: Megemlékezés. HL. Personalia VII/87., jelzet 169.

²⁶ HL. Personalia VII/87., jelzet 168.

ezért igyekezett visszajutni Magyarországra. A magyar Honvédelmi Minisztériumnál december első napjaiban jelentkezett.

Az összekötő tiszt

Reisner Henrik százados csak pár napot teljesített szolgálatot a HM. 8. osztályán. Tekintettel német tudására, kirendelték Nagyváradra Mackensen német vezértábornagy törzséhez összekötő tisztnek 1918. december 9-én.²⁷

A fegyverszüneti egyezmény alapján mind Törökországban, mind Romániában lévő német csapatokat Magyarországon át kellett visszavonultatni, a német határok mögé. A kiszabott rövid határidő alatt a manővert végrehajtani nem lehetett, ezért az Antant utasítására, a Mackensen hadsereg Romániából visszavonuló, Magyarországon tartózkodó részeit internálni kellett. A francia alakulatok Mackensen vezértábornagyot és törzsét Fótról Újfutakra, majd Szalonikibe szállították. Mackensen vezértábornagy 1919. nov. 29-én Budapesten keresztül tért vissza Németországba.²⁸

A hadügyminisztérium az összekötő tiszt feladatait, tevékenységét szabályozta. Reisner Henrik százados Nagyváradon intézte a Pápára történő elvonulást. A nagyváradi huszárezred katonái a vezértábornagy és törzsének több lovát és felszerelését ellopták. A vezértábornagy lovát Reisner százados visszaszerezte, de több ló és nyeregfelszerelés eltűnt. Pápa helyett Budapestre rendelték a szerelvényt. Itt őrség is került a vonatra. Mackensen vezértábornagyot a németek megpróbálták megszöktetni a rákospalotai pályaudvaron. Reisner százados észlelte, de nem akadályozta, hogy megtörténjen ez a cselekmény. A vezértábornagy maradt a törzsével és együtt utaztak Fótra, ahová internálták őket. A magyar őrséget és a magyar összekötő tisztet hamarosan a franciák félreállították, a vezértábornagyot elszállították.²⁹ Mackensen vezértábornagy elismerően nyilatkozott Reisner Henrik százados tevékenységéről.

Az összekötő tiszti beosztás megszűnése után Reisner Henrik újra jelentkezett a hadügyminisztériumban és 1919. március 21-ig a 8. osztálynak volt a beosztottja. Az újonnan alakult hadügyi Népbiztosság a légügyhöz vezényelte, itt írnokként teljesített szolgálatot, majd május 15. és augusztus 31. között a vörös Vasas Hadosztály-parancsnokságon, szakelőadóként kapott beosztást. Még 1919 februárjában jelentkezett Budapesten az állami Kereskedelmi Akadémiára, ahol német, francia, angol, román nyelveket, jogi, kereskedelmi, pénzügyi, külkereskedelmi, könyvviteli és vasúti ismereteket tanult. Az év őszén befejezett tanfolyamon szinte minden tárgyból jeles és jó vizsgaeredményt ért el. Valószínűleg nem bízott abban, hogy katonaként hosszabb távon újra szolgálatot tud teljesíteni.³⁰

²⁷ August von Mackensen (Hausleipnitz 1849. 11. 06. – Burghorn 1945. 11. 06.) vezértábornagy, a német (porosz) Vaskereszt nagykeresztjének tulajdonosa. A katonai szolgálatot 1868-ban kezdte, az I. világháborúban az orosz, a szerb és a román frontokon. Csapataival győztes ütközeteket vívott. Részt vett Románia megszállásában és Bukarest kormányzójaként fejezte be a háborút. A császári és királyi 10. huszárezred utolsó névadó tulajdonosa is volt.

²⁸ Barkocz-Klopsch Béla alezredes: Mackensen vezértábornagy hadseregének átvonulása Magyarországon 1918–1919. HL. Tanulmánygyűjtemény 1776.

²⁹ Reisner Henrik: Katonai beosztásom ismertetése. HL. Tanulmánygyűjtemény 1775.

³⁰ HL. Personalia VII/87. jelzet 169.

A román megszállás alatt, 1919 decemberében a kelenföldi pályaudvaron ellenőrzése során felfedezett három, tüzérségi lőszerrel és gyalogsági fegyverekkel megrakott vagon, melyet a románok el akartak szállítani. Angol segítséggel sikerült a Nemzeti Hadsereg katonáinak a vagonokat kirakni, és később a magyar katonák fel-fegyverzésére felhasználni.³¹

Reisner Henrik százados a Nemzeti Hadseregbe 1919. szeptember 1-jén lépett be. A katonai Csoportfőnökségen vezérkari tiszti beosztást kapott, innen a repülőalakulatok felszámolásával foglalkozó bizottság állományába került át, ahol 1920. augusztus 20-áig dolgozott.

A háború után, a katonai repülésért

A megalakuló új hadseregnek vezérkari tisztekre volt szüksége, ezért a háborúból visszatért, vezérkari szolgálatot teljesített, illetve a laibachi (Ljubljana, Szlovénia) tanfolyamon részt vett tisztek részére tanfolyamot szervezett Budapesten, Hadiiskola néven 1920. szeptember 1. és 1921. április 15. között. Az iskolán a tanórákat a legjobb vezérkari tisztek tartották. A repülő harcászati ismeretek oktatásával Reisner Henrik századost bízták meg, aki szintén résztvevője volt a tanfolyamnak. A Hadiakadémián foglalkozott a felállítandó repülőalakulatok gyakorlati szabályzatával, közeli, távoli felderítés módszereivel, tüzérségi repüléssel, futárrepüléssel, a pilóták különleges képzésével, navigációval. Ismertetéseket tartott a leendő magyar királyi légierő szervezési előkészületeiről. Az előadásokon szó esett a légi ütközetekről, légi célok felderítéséről, leküzdéséről. Előadásait folyamatosan tökéletesítette.³² A Hadiakadémia befejezése után folyamatosan tanított a Ludovika Akadémián is.

1922. év elején az újonnan létesítendő Vitézi Rendbe felvételi kérelmet adott be.³³ A kérelmet háborús kitüntetései és 50 hónap frontszolgálatával támasztotta alá. Ugyanakkor kérte nevének magyarosítását, melyet 1922. VIII. BM. Rendelet 131624. számon engedélyezték. Felvette a Szentkeresztessy nevet. A kormányzó 1922. augusztus 15-én, a Margitszigeten avatta vitézzé. Sorolási száma: 362. Még ebben az évben, 1922. szeptember 1-jén előlépett őrnagyi rendfokozatba és neve előtt a „vkszt” (vezérkari szolgálatot teljesítő) szó is megjelent. A Hadügyminisztérium D osztályán kapott beosztást. Tagja volt 1922. augusztus 1. és 1924. augusztus 1. között a Magyarországon működő Légügyi Ellenőrző Bizottságnak. Megbízták a magyar királyi légierő szervezeti felépítésének és a repülésügyi, gyakorlati szabályzat elkészítésével.

Budapesten, 1924-ben nősült meg. Báró Szurmay Sándor gyalogsági tábornok lányát, Szurmay Blanka bárónőt vette feleségül.³⁴ Ugyanakkor nevezték ki az 1924-ben alapított magyar királyi Légügyi Hivatalhoz vezérkari főnöknek. A magyar hadsereg a trianoni békeszerződés értelmében nem tarthatott repülő alakulatot a hadrendben, így a hivatal a Kereskedelemügyi Minisztérium keretében működött, a polgári repüléssel párhuzamosan. Szentkeresztessy tovább tökéletesítette az általa készített repü-

³¹ HL. Personalia VII/87. jelzet 168.

³² HL. Personalia VII/87. jelzet 171.

³³ HL. Personalia VII/87. jelzet 168.

³⁴ Gudenus János: A magyarországi főnemesség XX. századi geneológiája. Bp. 1999. IV. kötet 72-73. oldal.

lési szabályzatot. Javaslatot állított össze a honi légvédelem békében és háborúban történő működésére, szervezetére, vezetésére. Megszervezték a pilótaképzést, a repülőmeteorológiai osztályt, a légi térkép készítés rendszerét. Sportrepülő képzéssel fedték e tevékenységüket. A kiképzésekkel kapcsolatos intézményeket Szombathelyre és Székesfehérvárra telepítették. Egyhetes párizsi tanulmányúton vett részt 1925. május 6-ától a francia katonai pilóták meghívására. Jelentésében kiemelte, hogy a francia pilóták jó körülmények között repülnek, kiképzettségük viszont, véleménye szerint a Magyarországinál gyengébb. Angliába is kapott meghívást, ahol az angol polgári és katonai repülést tanulmányozhatta, azonban a rendelkezésére álló két nap erre kevés volt.³⁵

A Hadügyminisztérium 1927. augusztus 31-én dicséretben részesítette és leírták, hogy vezérkari szolgálati tevékenysége kiváló, a fegyvernem reprezentatív képviselője. Alezredesi előléptetését 1927. november 1-jén kapta meg. 1927. november 18-án a kormányzó dicséret elismerésben részesítette és a Magyar Koronás Bronz Érdemérmét tűzték a mellére. (83611/el.n. 8.)

Az irodai munka mellett a konkrét repülő továbbképzést sem hanyagolta el. Szombathelyen, Székesfehérváron repülő továbbképzéseken vett részt, közben a Balatonnál vitorlázó tanfolyamon sajátította el a hajózást és a hidroplánnal való repülőismereteket. A tanfolyamok befejezése után minősítésében a különleges ismeretek közé az új adatok is bekerültek. A III. osztályú Tiszti Katonai Szolgálati Jelet 1928. június 26-án vette át. (Honvédségi Közlöny 17. szám/1928./7225. eln. 8.) 1930. március 22-én megkapta a Háborús Emlékérmét kardokkal és sisakkal, piros, fehér, zöld szalagon, valamint az olasz Korona Rend parancsnoki keresztjét. (HM 102260/el.n. 8.) Részt vett az I. Országos Futárrepülésen, melynek eredményéért a kormányzó személyesen adta át részére a különdíjat. (Márvány lapon, repüléssel kapcsolatos bronz kispasztika)

Ezredesi kinevezését 1930. november 1-jén vehette kézbe, a Horthy Miklós kormányzónál tartott személyes kihallgatáson. Nem sokkal ezután Olaszországba utazott, az ottani repülés megismerésére, a magyar szabályzati ismeretek bővítése érdekében. 1931. június 16. – július 9. között tartózkodott a repülőcsapatoknál. Ciampioban a bombázó ezredeknél, Caserlanóban a Repülő Akadémián, Malpeusoban a bombázó repülőképző iskolán, végül Rómában a Légügyi Minisztériumban ismerkedett a szabályzatokkal, a gyakorlati élettel. Hazatérése után leírta, hogy feladatát nem tudta teljesíteni, mivel az olasz szabályzatok a magyarhoz képest nagymértékben elavultak voltak. Megismerkedett Wolfram von Richthofennel, akitől olyan német repülési anyagokat kapott, mellyel frissíteni lehetett a magyar repülési szabályokat, a pilóták ismereteit.

Tagja volt 1930–1932. között a genfi leszerelési tanácskozáson az Apponyi Albert³⁶ által vezetett küldöttségnek, mint légügyi szakértő. Táncos Gábor tábormok³⁷ által irányított katonai csoport több tanulmányt, értekezést készített elő. A repüléssel kapcsolatos anyagokat mind Szentkeresztessy ezredes jegyezte.

³⁵ Szentkeresztessy Henrik: Jelentés a párizsi kiküldetéséről. HL. Personalia VII/87. jelzet 170.

³⁶ Apponyi Albert (Bécs 1846 – Genf 1933) 1930–1932-ben a magyar küldöttség fődelegátusa. Az Arany Gyapjas Rend tulajdonosa.

³⁷ Táncos Gábor (Budapest 1872 – Hajdúnánás 1953) lovassági tábormok. A delegáció katonai vezetője 1930–1932-ben.

A mátyásföldi repülőtéren 1931. július 16-án a magyar repülés vezetőivel együtt várta az Atlanti óceánt átrepülő Endresz György pilóta és Magyar Sándor navigátor érkezését. Endresz és Magyar azonban Bicske határában szállt le, majd telefonáltak Mátyásföldre. Kétmotoros „Fokker” indult értük, melynek pilótája személyesen Szentkeresztessy Henrik ezredes volt.

Újra feldolgozta az I. Világháborúban, az olaszországi karfreiti áttörésben tanúsított szerepét, kiegészítette a komarowi ütközet előtti és alatti repüléseivel. Ismételten kérte a Katonai Mária Terézia-rend kitüntetését, most már a Magyarországon újra alapított Rend Káptalanától. A kérelmet aláírta dr. vitéz Rákosi György tábornok légügyi főnök, Kárpáty Kamilló gyalogsági tábornok, a magyar királyi hadsereg főparancsnoka, Róder Vilmos altábornagy, vezérkari főnök is. A beadványra visszajelzés nem érkezett.

1932. október 1-jén kinevezték a magyar királyi Légügyi Hivatal vezető-helyettesévé, majd 1933. november 1-jén az 1. Repülő dandár parancsnokává. A társadalmi életben is többet szerepelt. Többek között részt vett az Anna főhercegnő elnöklete alatt működő Pátria társaság rendezvényén, ahol Etherlon angol ezredesnek, a Mont Everest átrepülésének tiszteletére adtak teadélutánt. Meghívást kapott Horthy Miklós kormányzótól is ebédre. A Hadügyminisztérium 1934. október 8-án dicséretben részesítette. (175257/el. 6. o.) Az okiratot Róder Vilmos írta alá. Minősítésében feljegyezték: „légvédelmi ügyben nem nélkülözhető, mindennemű vezérkari szolgálatra elsőrendűen alkalmas”.

Szolgálati karrierje csúcspontján váratlanul érte a halál: gyakorló repülés során, 1935. május 25-én lezuhant repülőgépevel. Szentkeresztessy Henrik vezérkari ezredes, magyar királyi légügyi igazgatót, a magyar királyi Légügyi Hivatal első helyettesét a Kerepesi temetőben, 1935. május 27-én katonai tiszteletadással, az ágostai evangélikus egyház szertartása szerint temették el.³⁸ Mindössze 49 éves volt, és tábornoki előléptetése már elő volt készítve.

---

³⁸ A légügyi Hivatal által kiadott gyászjelentés HL. Personalia VII/87. jelzet 169.